

Wojciech Góralski

"I Synod Diecezji Łomżyńskiej 1995-2005. Prawo partykularne Kościoła Łomżyńskiego", Łomża 2005 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 49/3-4, 255-261

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

I Synod Diecezji Łomżyńskiej 1995-2005. Prawo partykularne Kościoła Łomżyńskiego, Łomża 2005, ss. 336+8.

Do licznych diecezji polskich, które po Soborze Watykańskim II odbyły swój synod, dołączyła ostatnio diecezja łomżyńska. Synod tego Kościoła, zainicjowany przez biskupa Juliusza Paetza, został przezeń zwołany 25 marca 1995 roku, w siedemdziesiąt rocznicę ustanowienia diecezji przez papieża Piusa XI¹. Uroczysta inauguracja synodu miała miejsce 12 października tegoż roku w katedrze łomżyńskiej². Po przeniesieniu – w kwietniu 1996 roku – bp. J. Paetza na stolicę metropolitalną poznańską, na mocy kan. 468 § 2 KPK synod został przerwany.

Kolejny Pasterz Kościoła Łomżyńskiego, biskup Stanisław Stefanek, dekretem z dnia 24 czerwca 1998 roku, wznowił prace zgromadzenia synodalnego³, ustanawiając następnie, 24 czerwca tego samego roku, piętnastoosobową Komisję Główną oraz dwuosobowy Sekretariat Synodu⁴. W tym samym czasie ukonstytuowało się 10 komisji tematycznych⁵.

W liście pasterskim wydanym przez Biskupa Łomżyńskiego na rozpoczęcie roku 2002 (z 1 stycznia) znalazła się informacja o ukończeniu pierwszego etapu prac synodalnych, podczas którego komisje tematyczne przygotowały projekt uchwał końcowych, z którymi z kolei należało zapoznać ogół diecezjan⁶. W trzy lata później zweryfikowany został skład osobowy Komisji Głównej, Sekretariatu Synodu oraz komisji tematycznych⁷. Dekretem z 1 lutego 2005 roku zostali ustanowieni odpowiedzialni za ostateczną redakcję projektów poszczególnych dokumentów synodalnych⁸. Z kolei

¹ Zob. Dekret zwołujący synod diecezjalny (25.03.1995 r.), w: I Synod Diecezji Łomżyńskiej 1995-2005. Prawo partykularne Kościoła Łomżyńskiego, Łomża 2005 (odtąd: I Synod), s. 237-238.

² Zob. tamże, s. 239-240.

³ Zob. Dekret wznowiający prace I Synodu Diecezji Łomżyńskiej, tamże, s. 245.

⁴ Zob. Dekret ustanawiający Komisję Główną I Synodu Diecezjalnego, tamże, s. 246.

⁵ Zob. Skład osobowy komisji synodalnych, tamże, s. 248-250.

⁶ List pasterski na rozpoczęcie roku 2002 o pracach synodu diecezjalnego, tamże, s. 250-251.

⁷ Zob. tamże, s. 256-258.

⁸ Zob. Dekret przydzielający odpowiedzialność za ostateczną redakcję schematów synodalnych, tamże, s. 260-261.

w dniu 8 lutego 2005 roku Biskup Łomżyński podpisał Regulamin sesji plenarnych⁹, zaś 20 maja tego samego roku określił skład uczestników sesji plenarnych synodu, wśród nich 91 osób świeckich¹⁰.

Pierwsza sesja plenarna odbyła się 20 czerwca 2005 roku (w katedrze, a następnie w Wyższym Seminarium Duchownym). Zaprezentowano wówczas sześć projektów dokumentów: 1. Wyższe Seminarium Duchowne. 2. Formacja i posługa kapłanów. 3. Duszpasterstwo ogólne. 4. Liturgia źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego. 5. Ruchy i stowarzyszenia kościelne. 6. Duszpasterstwo charytatywne. W trakcie dyskusji zgłoszono poprawki, a w głosowaniu końcowym przedstawione projekty przyjęto¹¹.

Druga sesja plenarna miała miejsce 17 września 2005 roku (w katedrze, a potem w Wyższym Seminarium Duchownym). Po przedstawieniu kolejnych siedmiu projektów uchwał końcowych (1. Instytuty życia konsekrowanego, stowarzyszenia życia apostołskiego i instytuty świeckie. 2. Posługa katechetyczna. 3. Duszpasterstwo rodzin. 4. Duszpasterstwo młodzieży. 5. Uczestnictwo Kościoła w życiu społeczno-politycznym. 6. Środki przekazu w służbie Ewangelii. 7. Dobra doczesne Kościoła, uposażenie kapłanów i świeckich pracowników parafii) i wniesieniu poprawek projekty przyjęto w głosowaniu¹².

W Słowie pasterskim do kapłanów z dnia 27 września 2005 roku, bp Stanisław Stefanek, zapowiadając – na 28 października tegoż roku – „*jubileuszowe święto dziękczynienia za 80 lat istnienia Diecezji*”¹³, oznajmił jednocześnie, iż w tym samym dniu nastąpi uroczyste zakończenie synodu diecezjalnego. Powtórzył to w Liście pasterskim skierowanym do wiernych z 28 września: „*Nasze dziękczynienie obejmie także owoce I Synodu Diecezji Łomżyńskiej, którego Statuty zamierzam podpisać i ogłosić w czasie Jubileuszowej Mszy św., w dniu 28 października br.*”¹⁴.

W Dekrecie zatwierdzającym i promulgującym uchwały I Synodu Diecezji Łomżyńskiej z 28 października 2005 roku Biskup Łomżyński zawarł klauzulę, w myśl której po wejściu w życie postanowień synodalnych „*tracą moc przepisy prawne i praktyki zwyczajowe naszego Kościoła partykularnego, które są przeciwne ogłoszonym statutom*

⁹ Tamże, s. 262-263.

¹⁰ Tamże, s. 263-269.

¹¹ I. Borawski, Sprawozdanie z pierwszej sesji plenarnej I Synodu Diecezji Łomżyńskiej, tamże, s. 276-278.

¹² I. Borawski, Sprawozdanie z drugiej sesji plenarnej I Synodu Diecezji Łomżyńskiej, tamże, s. 288-290.

¹³ Słowo do kapłanów Prezbiterium Łomżyńskiego przed jubileuszem 80-lecia Diecezji, tamże, s. 291.

¹⁴ List pasterski do wiernych z racji jubileuszowych obchodów 80-lecia Diecezji Łomżyńskiej, tamże, s. 293.

synodalnym”¹⁵. Termin wejścia w życie statutów został określony na dzień 16 kwietnia 2006 roku (uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego). Rządca diecezji wyraził nadzieję, że „*dzieło Synodu, mające na celu przybliżenie nauczania Soboru Watykańskiego II i adaptację prawa powszechnego do potrzeb i uwarunkowań Kościoła Łomżyńskiego, przyczyni się do pogłębienia życia religijnego oraz ożywienia aktywności apostołskiej*”¹⁶.

Troska o przygotowanie „*szczegółowych zarządzeń oraz instrukcji stanowiących realizację statutów synodalnych*”¹⁷ została powierzona powołanej 28 października 2005 roku 24-osobowej Komisji Posynodalnej (czy nie nazbyt licznej?), na czele której stanął sam Biskup Łomżyński.

W starannie i efektywnie wydanym „*I Synodzie Diecezji Synodu Łomżyńskiej*” znalazły się: Słowo wprowadzające Biskupa Łomżyńskiego; jego Dekret zatwierdzający i promulgujący statuty synodalne; redakcyjne (nie wskazano autorów) opracowanie na temat historii i aktualnych zadań duszpasterskich Kościoła Łomżyńskiego; statuty synodalne (s. 25-230), które potraktowano jako część I tomu. Część II obejmuje dokumentację prac synodu. Cenną pomocą przy lekturze statutów synodalnych jest indeks rzeczowy (s. 307-327), podobnie jak wykaz skrótów zamieszczony przed indeksem. Po spisie treści znajdujemy aneks zdjęciowy, zawierający 16 opisanych na wstępie fotografii (8 stron nieliczbowanych). Na wewnętrznych stronach okładek zamieszczono mapy diecezji: z 1992 i z 1925 roku.

Ze zrozumiałych względów uwagę czytelnika przyciągają przede wszystkim statuty synodalne. Już sama pokaźna ich ilość (709) wskazuje na dość znaczny stopień uszczegółowienia materii legislacyjnej. Mamy wszakże do czynienia z generalną kodyfikacją prawa diecezjalnego, na co wskazuje przytoczony wyżej fragment Dekretu promulgacyjnego.

Statuty synodalne zostały usystematyzowane w 15-tu odrębnych jednostkach redakcyjnych, opatrzonych odpowiednimi tytułami. Można je uznać za rozdziały. Niektóre z nich składają się z mających własne tytuły mniejszych jednostek, które określić można mianem podrozdziałów. Te ostatnie z kolei składają się z jeszcze mniejszych jednostek redakcyjnych (mają swoje tytuły). Gdy w rozdziale nie ma wyodrębnionych podrozdziałów, wówczas obejmują jedynie oznaczone tytułami zwykle jednostki redakcyjne.

Rozdział I – „*Zasady ogólne*” (s. 27-29) zawierają różnorodnie pod względem materii sformułowania, nawiązujące generalnie do teologii Kościoła, historii diecezji oraz instytucji synodu diecezjalnego.

¹⁵ Dekret Biskupa Łomżyńskiego zatwierdzający i promulgujący statuty I Synodu Diecezji Łomżyńskiej, tamże, s. 9.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Dekret powołujący Komisję Posynodalną, tamże, s. 301.

W rozdziale II – „*Wyższe Seminarium Duchowne im. Papieża Jana Pawła II w Łomży*” (s. 32-45) zwrócono szczególną uwagę na wieloaspektową formację seminarzystów oraz duszpasterstwo powołaniowe. Podkreślono także miejsce i rolę Seminarium w życiu Kościoła partykularnego.

„*Formacja i posługa kapłanów*” to tytuł rozdziału III (s. 47-72). Dużo miejsca poświęcono tutaj stałej formacji duchowieństwa, budowaniu jedności kapłańskiej, posłudze duchowieństwa diecezjalnego (łącznie z powinnościami biskupa diecezjalnego).

W rozdziale IV – „*Instituty życia konsekrowanego, stowarzyszenia życia apostołskiego i instytuty świeckie*” (s. 73-83). Znalazło się tutaj szereg szczegółowych norm, które mogą się okazać bardzo przydatne w codziennej posłudze osób konsekrowanych i członków instytutów świeckich na terenie diecezji, m.in. w aspekcie współdziałania z duchowieństwem parafialnym.

Z kolei rozdział V – „*Ruchy i stowarzyszenia kościelne*” (s. 86-94) wskazuje na podstawy teologiczne i miejsce w życiu Kościoła tychże ruchów i stowarzyszeń. Za bardzo trafne należy uznać tutaj następujące stwierdzenie synodu: „*Synod zwraca uwagę, że dla istnienia i działania ruchów i stowarzyszeń istotną rolę odgrywa stosunek, jaki mają do nich duszpasterze*” (st. 229). Ze wszech miar godne podkreślenia jest postanowienie zgromadzenia synodalnego o większą troskę o odpowiednią formację asystentów kościelnych oraz świeckich liderów ruchów i stowarzyszeń. Trafnie określono zadania duszpasterzy wobec tych ostatnich.

Dużo uwagi synod poświęcił liturgii, czyniąc to w rozdziale VI – „*Liturgia źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego*” (s. 95-142). Uregulowano tutaj następujące dziedziny: celebrowanie Eucharystii i sprawowanie sakramentów świętych, sakramentalia, Liturgia Godzin, rok liturgiczny, nabożeństwa, pogrzeb chrześcijański, muzyka i śpiew kościelny, duszpasterstwo liturgiczne.

W st. 253 powołano się na „*prawo kościelne*” w odniesieniu do binicji i trynacji Mszy św., tymczasem powołany tam kan. 905 nie wyszczególnia konkretnych przypadków, w których są one dozwolone. Należało bardziej jednoznacznie nadmienić, iż to prawo synodalne – w oparciu o ten kanon – określa sytuacje, w których wolno kapłanowi binować i trynować. Zgodna z duchem prawa jest dyspozycja dotycząca chrztu, w myśl której jeżeli rodzice dziecka nie mają ślubu kościelnego, a nie zachodzą przeszkody kanoniczne, by mogli go zawrzeć, powinno się „*usiłnie dążyć do zawarcia małżeństwa sakramentalnego*” (st. 284, b). Typowo duszpasterski charakter nosi na sobie godny uznania zapis, który zobowiązuje kapłana wyspowiadania każdego, kto zwraca się o spowiedź w każdym czasie (st. 305, b). Niezbyt precyzyjnie sformułowano st. 308 w przedmiocie uwalniania od kar w niebezpieczeństwie śmierci¹⁸. Gdy chodzi o sakrament małżeństwa, to szko-

¹⁸ Por. kann. 976 i 1357 § 3 KPK.

da, że nie zwrócono uwagi na potrzebę dokładnego i wnikliwego przeprowadzania przez duszpasterzy kanonicznego badania przedślubnego. W st. 357 powtórzono w zasadzie to, co powiedziano wcześniej w st. 99 (na temat obowiązku odmawiania Liturgii Godzin).

Rozdział VII – „*Duszpasterstwo ogólne*” (s. 143-155) zawiera stwierdzenia i wskazania odnoszące się do takich dziedzin, jak: kontekst posługi duszpasterskiej, uczestnictwo świeckich w życiu Kościoła Łomżyńskiego, organizacja duszpasterstwa (nie uniknięto tu powtórzeń, choćby w st. 425 – w stosunku do st. 163, czy w st. 418 – w stosunku do st. 126), Wydział Duszpasterstwa Ogólnego i Diecezjalna Rada Duszpasterska, duszpasterstwo nadzwyczajne (czy specjalne?).

W rozdziale VIII – „*Duszpasterstwo rodzin*” (s. 157-166) powrócono najpierw do przygotowania do małżeństwa (czy materii tej nie należało pomieścić w segmencie traktującym o sakramencie małżeństwa?), a następnie zwrócono uwagę na duszpasterstwo rodzinne, obronę życia oraz formację duchową rodziny.

„*Duszpasterstwo młodzieży*” to tytuł rozdziału IX (s. 167-177), w którym wskazano na inicjatywy diecezjalne oraz inicjatywy parafialne w tej doniosłej sferze duszpasterstwa. Odrębnie potraktowano inicjatywy duszpasterskie w okresie ferii i wakacji, podobnie jak aspekt powołaniowy duszpasterstwa. Wskazania szczególne stanowią końcowy fragment statutów rozdziału.

Przedmiotem rozdziału X jest „*Posługa katechetyczna*” (s. 180-202). Ustawodawca synodalny, po przypomnieniu miejsca i roli katechezy w życiu Kościoła, reguluje sferę organizacji posługi katechetycznej (bardzo szczegółowo), określa posługę i status prawny katechety (na podkreślenie zasługuje tutaj odwoływanie się do przepisów prawa polskiego), zwraca uwagę na potrzebę kształcenia i formacji katechetów, wskazuje, czym powinno być nauczanie religii w szkole, informuje o katolickich ośrodkach kształcenia i wychowania, kładzie nacisk na katechezę parafialną.

Rozdział XI – „*Duszpasterstwo charytatywne. Caritas Diecezji Łomżyńskiej*” (s. 203-205) zawiera dyspozycje dotyczące roli posługi miłosierdzia każdego chrześcijanina oraz działalności *Caritas* Diecezjalnej. Na uznanie zasługuje troska synodu o aktywność na polu charytatywnym w parafiach.

W rozdziale XII – „*Środki przekazu w służbie Ewangelii*” (s. 207-210) mowa jest o potrzebie posługiwania się przez duszpasterzy środkami społecznego przekazu, o mediach diecezjalnych oraz o współpracy tych ostatnich z ośrodkami parafialnymi.

Rozdział XIII, zatytułowany „*Uczestnictwo Kościoła w życiu społeczno-politycznym*” (s. 211-216), ma uświadomić diecezjanom, że nie mogą dystansować się od tego świata i spraw ziemskich. Wskazuje się tutaj na motywy ich zaangażowania społeczno-politycznego, na formy tego zaangażowania, a następnie na potrzebę

zdobywania formacji politycznej. Na uwagę zasługuje polecenie organizowania w parafiach i dekanatach wykładów z katolickiej nauki społecznej (st. 655).

„*Dobra doczesne Kościoła, uposażenie kapłanów i świeckich pracowników parafii*” – taki tytuł nosi rozdział XIV (s. 217-227). Gdy chodzi o dobra doczesne, akcentuje się przestrzeganie odnośnych przepisów kanonicznego prawa powszechnego oraz prawa polskiego. Ustawodawca pozwala parafiom prowadzić działalność gospodarczą, jeśli nie jest ona sprzeczna z nauką Kościoła i dotyczy inwestycji etycznych (st. 667). Przepisy szczegółowe są utrzymane w duchu księgi piątej KPK. Co się tyczy natomiast uposażenia kapłanów, to zaleca się generalnie stosowanie zasady dobrowolności ofiar składanych przez wiernych z okazji posług religijnych (st. 684). W kwestiach szczegółowych odwołano się do obowiązujących zarządzeń Biskupa Łomżyńskiego. W przedmiocie świeckich pracowników parafii poprzestano na sformułowaniach bardziej ogólnych.

W rozdziale XV – „*Postanowienia końcowe*” (s. 229-230) znalazło się 10 klauzul natury formalnej.

Uważna lektura uchwał synodalnych pozwala stwierdzić, że ich redaktorzy obficie czerpali z nauczania Soboru Watykańskiego II, z treści Katechizmu Kościoła Katolickiego, z szeregu dokumentów Stolicy Apostolskiej, z dokumentów Konferencji Episkopatu Polski, z uchwał II Polskiego Synodu Plenarnego. Nic też dziwnego, że w wielu statutach znajdujemy sformułowania o charakterze na wskroś doktrynalnym. Gdy chodzi o statuty *sensu stricto*, a więc normy prawne, to z natury rzeczy podstawowym źródłem był tutaj KPK z 1983 roku. Na marginesie wolno zauważyć, że podczas gdy w jednych statutach odnośne kanony kodeksowe są powoływane, to w innych, jakkolwiek *de facto* nawiązują do określonych kanonów, to jednak nie są one przytaczane. Pewną niejednorodność w redagowaniu statutów, widoczną także w innych wymiarach, można niewątpliwie usprawiedliwić tym, że pochodzą one od poszczególnych komisji tematycznych.

Z całokształtu uchwał końcowych przebija duża troska Ustawodawcy synodalnego o posoborową odnowę oraz ożywienie życia religijnego Ludu Bożego diecezji. Bo też trzeba powiedzieć, że statuty synodalne noszą na sobie wyraźne znamię duszpasterskie. Od duszpasterzy zależeć będzie w dużej mierze urzeczywistnianie wytyczonego przez synod kierunku odnowy.

W homilii wygłoszonej 17 września 2005 roku na rozpoczęcie drugiej sesji synodalnej bp Stanisław Stefanek powiedział między innymi: „*Poszukiwania mogą prowadzić ku owocowi, a owoc ma trwać na wieki, obfity owoc. Zabezpieczeniem tego trwania jest metoda, którą stosujemy od samego początku prac Synodu – nasze prace, medytacje, narady, dyskusje, głosowania ostatecznie odnosimy do faktu pierwszego, a jest nim Jezus Chrystus składający ofiarę. Włączeni w ofiarę Jezusa Chrystusa, w Je-*

go *zmarłychwstanie i połączeni Ucztą Eucharystyczną zabezpieczamy owoce naszych wysiłków*¹⁹.

Wypada życzyć Kościołowi Łomżyńskiemu obfitych owoców płynących z urzeczywistniania na co dzień dzieła synodu.

ks. Wojciech Góralski

S. Recchi (Ed.), *Novità e tradizione nella vita consacrata. Riflessioni teologiche e prospettive giuridiche*, Milano 2004, ss. 343.

Tytuł recenzowanej pozycji, traktującej o tradycji i nowych elementach w życiu konsekrowanym wyraźnie wskazuje na istniejące wciąż napięcie między tym, co dawne a nowe, zainicjowane głównie przez soborowe *rinnovamento* i *aggiornamento*. Odnowy życia w instytucjach życia konsekrowanego nie można przeprowadzić raz na zawsze, gdyż jest to proces ciągle trwający, stąd zawsze aktualny. Powraca on w czasie wszystkich kapituł generalnych poszczególnych instytucji i staje się przedmiotem długich, a często też burzliwych dyskusji. Wydaje się, że członkowie instytucji życia konsekrowanego znajdują w recenzowanej publikacji szereg odpowiedzi na nurtujące ich pytania dotyczące tradycji instytucji i pojawiających się nowych elementów wchodzących w życie.

Autorzy artykułów zamieszczonych w książce wcześniej publikowali je w czteromiesięczniku *Quaderni di Diritto Ecclesiale*.

Całość publikacji składa się z czterech części. W pierwszej z nich liczącej sześć rozdziałów ukazano wszystkie formy życia konsekrowanego istniejące w Kościele katolickim zatwierdzone przez Stolicę Apostolską. Wyliczone tu zostały również elementy teologiczne i prawne charakterystyczne dla życia konsekrowanego. Autorzy zwracają szczególną uwagę na formy najmniej znane i popularyzowane tj. stan dziewic oraz życie eremickie. W pierwszym rozdziale pt. *Życie konsekrowane w Kościele* ukazano kształtowanie się samego pojęcia „życie konsekrowane” i jego relację do terminu „życie zakonne”. Ostatni termin który nie obejmował instytucji świeckich zaliczonych dopiero w 1947 r. do stanów doskonałości. Ten krótki opis stanowi podstawę dla dalszych refleksji zamieszczonych w publikacji. Rozdział drugi: *Różne formy życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego* zawiera typologię form życia poświęconego Bogu występującą w dokumentach So-

¹⁹ I Synod, s. 281.